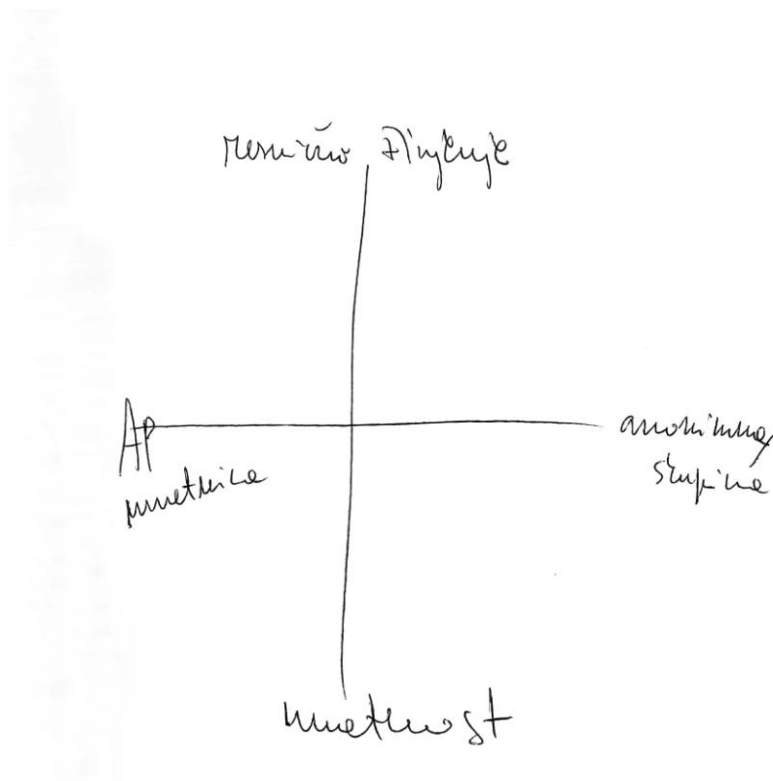

Treba je in nič ni treba

Na pregledni razstavi Alenke Pirman ni mogoče prezreti ročno skiciranega koordinatnega sistema binarnih opozicij, ki se tudi sicer večkrat pojavi v njenem delu. Kakšen je pomen tega rigidnega kartezijanskega miselnega vzorca, ki daje ton celotni razstavi? Binarne opozicije so tradicionalno vir zla, nesreče in konfliktov. So nerešljive, ustvarjajo nepomirljiva družbena nasprotja, predsodke in diskriminacije in so del zgodovinskega mišljenja, iz katerega si razumni ljudje prizadevajo izstopiti s pomočjo kritične filozofije in umetnosti. Alenka Pirman kaže na točko nič (presečišče abscisne in ordinatne osi koordinatnega sistema), ki metaforično označuje klavrno stanje kulture in družbe kot nujne posledice trka med ideološkimi skupinami. Pri tem izhaja iz okolja, ki ga najbolje pozna, iz sveta, v katerem se je izoblikovala in v katerem deluje. Senca zgodovine in porekla je dolga in ji ni moč ubežati, zato ji narekuje tudi vsebine, s katerimi se kot kritična umetnica ukvarja. Svoj *habitus* dojema kot neusmiljeno okolje trdoživih polarizacij. V njem se ljudje delijo na desne in leve, na konzervativce in liberalce, na domače in tuje, na zarukance in svetovljane in tako naprej po istem vzorcu. Posamezne skupine oblikujejo tudi svoje mitologije, umetnostne kanone, sistem pravil, ki jih je dobro ali celo potrebno upoštevati. Posledica je brezupna ujetost v krogotok normativnih, praznih retorik, ki so se razširile na vsa življenjska področja.

Alenka Pirman vso to ideologijo, mitologijo in retoriko običajno komentira tako, da se z njo navidezno zlije in govori njene jezike, kar pripelje do karakteristične, ironično sarkastične lege njene umetniške govorice. Zdaj, ko je na enem mestu zbranih petindvajset let njenega dela, se vse skupaj kaže kot ikonoklastična satirična antiutopija, ki vsebine in retoriko pobira iz tistega, kar je vsem na očeh in vseprisotno: slovenstva, jezika, nacionalne identitete, množičnih medijev, oglaševanja in politike. In še posebno iz slednje postopno obujanje konzervativno liberalne polarizacije slovenske družbe, katere korenine segajo v 19. stoletje, a so njene uničevalne posledice za razvoj slovenske družbe še vedno očitne. Pirmanova poskuša pogubni »univerzalni družbeni mehanizem«, ki omogoča vrtenje v začaranem krogu, tek v prazno, srhljivo izpraznjenost jezika, umetnosti in vrednot, razgaljati z njegovo lastno retoriko. Hkrati se od vsega začetka obsesivno ukvarja tudi z svojim lastnim položajem: z različnimi ideologijami umetnosti, umetniškega poklica, muzeja.

Koordinatni sistem binarnih opozicij Alenke Pirman bi morda lahko izgledal takole:

Če bi vanj začeli vpisovati njene projekte, bi videli, da imamo opravka z izurjeno umetnico pobega. V njenem subjektivnem sistemu je veliko premeščanja med področji, iger z umetniško identiteto, delovanja v skupinah, poskusov anonimnosti in drugih mimikrij, ki so nastale iz odpora do prevladujočih mitologij na področju umetnosti. Z lahkoto prehaja od umetnice k neumetnici, zdaj v umetnostnem sistemu zdaj zunaj njega – vse do točke deziluzije in dvoma, da je takšna pozicija sploh smiselna.

Vendar se zdi (nadvse paradokсно), kot da vse njeno delovanje v temelju vendarle poganja utopični impulz, želja po pobegu iz lastne historične in družbene določenosti. V idealnem svetu po zamisli Alenke Pirman umetnica z imenom Alenka Pirman sploh ne bi obstajala. To je namreč svet, v katerem so umetniki anonimni, umetnost pa integrirana v vsakdanje življenje, brez potrebe po ideologiji in brez vsakršne mitologije.

Ideologija in mitologija se tako perfidno zavlečeta v umetnostni sistem, da ju je težko prepoznati. Glavno orodje Alenke Pirman pri njenem razgaljanju sta ideja o redukciji in estetika opuščanja, ki sta se pri njej začeli kazati, ko je nekdanja nemoč, zakamuflirana v obešenjaštvo, postopoma slabela in je v ospredje stopila potreba po odstranitvi vse nepotrebne navlake in po ponovnem odkritju bistvenega.

S pikolovsko natančnostjo, v duhu izločanja in prečrtavanja smo se v MGLC lotili tudi celostnega pregleda dela Alenke Pirman od leta 1989 do leta 2014; to je dobro leto trajajoče kolektivno kuratorsko delo, v katero je bila intenzivno vključena tudi umetnica sama.

Njena trdovratna (in po vsem povedanem samoumevna) distanca do institucionalne posvetitve in zgodovinjena, kot ga sicer zahteva format pregledne razstave in kataloga, je poskrbela za nujno disciplino pri odločitvah o načinih reprezentacije in razporejanju gradiva.

Če smo bili pri tem uspešni, smo opravili, kar je bilo treba (bodo rekli naši) in kar ni bilo treba (bodo pripomnili njihovi): skozi prizmo Alenke Pirman se lahko razkrije petindvajset let osebne in kolektivne zgodovine, kot redek rentgenski posnetek, ki razkriva očitne, pa tudi dobro zakamuflirane izkrivljenosti nekega malega sveta.

Nevenka Šivavec